

بررسی رابطه رضایت جنسی و سازگاری زناشویی

حسین باشی عبدال آبادی، محمد فرشچی، سحر پيله ور، افسانه قربانی

چکیده

سازگاری زناشویی به عوامل متعددی وابسته است که یکی از مهمترین این عوامل، می تواند داشتن رابطه جنسی سالم و خوشایند باشد. با این حال اطلاعات پایه در این زمینه در ایران کم است. این پژوهش با هدف تعیین ارتباط رضایت جنسی و سازگاری زناشویی طراحی شد. پژوهش حاضر از نوع مطالعه توصیفی- همبستگی می باشد. در این مطالعه از ۱۷۷ زن و مرد متاهل که شامل ۸۹ مورد کلینیکی به روش خوشه ای و ۸۷ مورد به روش اتفاقی نمونه گیری شده و ۲ پرسش نامه سازگاری زناشویی و رضایت جنسی را تکمیل نمودند. برای تجزیه و تحلیل داده ها از روش همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیری استفاده شد. نتایج نشان داد که بین رضایت جنسی و مولفه های ابراز محبت، همبستگی و توافق زوجین ارتباط معنادار در سطح ۱ درصد وجود دارد. با توجه به ارتباط بین رضایت جنسی و سازگاری زناشویی و با توجه به اینکه در کشور ما مساله رابطه جنسی به علت تابوهای فرهنگی، اجتماعی و اعتقادی همچنان بسیاری از زوجین را در رسیدن به سطح مناسبی از رضایت جنسی و نیز ابراز مشکلات جنسی با موانع زیادی مواجه کرده است، به نظر می رسد کاربرد رویکرد هایی به منظور آموزش و مشاوره جنسی افراد جهت توفیق در زندگی زناشویی در جامعه با همکاری سیستم های بهداشتی- درمانی ضرورت داشته باشد.

کلید واژه ها: رضایت جنسی، سازگاری زناشویی، رابطه جنسی

مشهد کلینیک مشاوره خانه مهر-نیش معلم ۲۳- Email: hossein_mach@yahoo.com

farshchi.mohamad@gmail.com

Sahar.pilevar@yahoo.com

ghorbaniafsaneh21@yahoo.com

۲- روش تحقیق

پژوهش حاضر به روش توصیفی- همبستگی و علی انجام شده است، تحقیق همبستگی شامل کلیه پژوهش‌هایی است که رابطه بین دو یا چند متغیر با یکدیگر را مطالعه می‌کند، به بیان دیگر حدود تغییرات را با هم بررسی میکند (۱۴). ابزار گردآوری داده‌ها شامل سه پرسش‌نامه ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، رضایت جنسی و سازگاری زناشویی بود. در این پژوهش تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها از طریق Spss-18 با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون انجام شد. جهت بررسی تاثیر هر کدام از متغیرها از رگرسیون گام به گام استفاده شد.

در این پژوهش جامعه شامل زنان و مردان متاهلی بودند که حداقل یک ماه از ازدواجشان گذشته بود که به استثنای ۵ مورد بقیه سواد خواندن و نوشتن داشتند. از موارد کلینیکی بصورت خوشه‌ای و از موارد غیرکلینیکی بصورت تصادفی نمونه‌گیری بعمل آمد. حجم نمونه شامل ۱۷۷ نفر بود که ۸۸ مورد غیر کلینیکی و ۸۹ مورد کلینیکی بودند که با مراجعه به کلینیک‌های سطح شهر مشهد و کسب رضایت از مسئول کلینیک و هماهنگی‌های لازم مورد‌ها انتخاب و مورد پژوهش قرار گرفتند. در پژوهش حاضر، ۶۲.۸ درصد آزمودنی‌ها زن و ۳۱.۴ درصد مرد بودند. میانگین سن افراد برابر ۲۹.۳۶ و انحراف معیار نیز ۴.۴۷ است. میانگین تعداد فرزندان ۱.۴۲ و انحراف معیار ۰.۸۸ بود. همچنین مدت تاهل پاسخگویان ۷۲.۳۳ ماه، با انحراف معیار ۵۵.۴۳ بود.

بررسی وضعیت تحصیلات پاسخگویان گویای آن است که ۲.۷ درصد پاسخگویان بی‌سواد، ۳۳.۵ درصد تا دیپلم، ۴۴.۱ درصد تا لیسانس و ۱۳.۸ درصد میزان تحصیلات بالاتر از لیسانس داشتند. وضعیت تحصیلات همسران پاسخگویان نیز به قرار زیر است: ۵.۳ درصد بی‌سواد، ۳۶.۷ درصد تا دیپلم، ۳۹.۴ درصد تا لیسانس، و ۱۲.۸ درصد نیز دارای تحصیلات بالاتر از لیسانس بود. در بررسی وضعیت اشتغال پاسخگویان نیز نتایج زیر بدست آمد: ۲۹.۳ درصد پاسخگویان خانه‌دار، ۲۲.۳ درصد دارای شغل آزاد، ۱۹.۱ درصد کارمند، ۱۳.۳ درصد فرهنگی، ۱.۶ درصد نظامی و سایر پاسخگویان که برابر با ۸ درصد می‌باشد دارای مشاغل دیگری بودند. وضعیت اشتغال همسران آزمودنی‌ها نیز به قرار زیر است: ۳۶.۲ درصد شغل آزاد، ۲۰.۷ کارمند، ۱۷.۶ درصد خانه‌دار، ۹.۶ درصد فرهنگی، ۱.۱ درصد نظامی و ۹ درصد نیز مشاغل دیگری بودند. وضعیت درآمد پاسخگویان نیز نشان داد که ۲.۲ درصد درآمد خیلی ضعیف، ۷.۴ درصد ضعیف، ۴۸.۴ درصد درآمد متوسط، ۲۹.۸ درصد درآمد خوب و ۴.۸ درصد نیز درآمد خیلی بالایی داشتند.

پرسش‌نامه ویژگی‌های جمعیت‌شناختی حاوی متغیرهای فردی شامل سن و جنس، مدت تاهل به ماه، تعداد فرزندان، سطح تحصیلات فرد، سطح تحصیلات همسر، شغل فرد، شغل همسر، وضعیت درآمد و منابع کسب اطلاع در زمینه امور جنسی، مشاهده فیلم رابطه جنسی و تاثیر بلند مدت و کوتاه مدت مشاهده فیلم رابطه جنسی بود. پرسش‌نامه رضایت جنسی که یک پرسش‌نامه محقق ساخته است که شامل ۱۷ سوال و یک نگرش سنج از نوع لیکرت است که به هر گزینه از یک تا ۵ امتیاز داده می‌شود. سازنده پرسش‌نامه پس از ساختن آن، پرسش‌نامه را به ۸ استاد با مدارک دکترای روان‌شناسی و مشاوره ارائه نمود. در مورد پایایی پرسش‌نامه نیز از روش دو نیمه کردن استفاده شده است بدین صورت که سوالات فرد و زوج به صورت جداگانه نمره گذاری شده بودند. ضریب همبستگی و ضریب پایایی این پرسش‌نامه ۰/۷۵ به دست آمده است. این پرسش‌نامه با شرایط متناسب با فرهنگ ایران ساخته شده است. اعتبار این پرسش‌نامه ۰/۷۵ است.

پرسش نامه سازگاری زناشویی، این پرسش نامه یک ابزار ۳۲ عبارتی برای ارزیابی کیفیت رابطه ی زناشویی از نظر زن و شوهر که در سال ۱۹۷۶ توسط اسپاینر ساخته شده است. تحلیل عاملی آزمون نشان داده است که این مقیاس ۴ بعد را می سنجد. این ابعاد عبارتند از: رضایت زوجین (میزان رضایت از جنبه های مختلف رابطه) همبستگی زوجین (میزان مشارکت در فعالیت های مشترک) توافق زوجین (میزان توافق طرفین در مسایل مربوط به رابطه ی زناشویی مثل امور مالی، تربیت فرزندان و...) و ابراز محبت. نمره ی کلی این پرسش نامه بین ۱۵۰ تا ۱۵۰ متغیر است که کسب نمرات برابر یا بیشتر از ۱۰۰ به معنای سازگاری افراد و نمرات کمتر از ۱۰۰ به معنی وجود مشکلی در روابط زناشویی و عدم سازگاری و تفاهم خانوادگی است. پایایی این آزمون در پژوهش های داخلی زیادی مورد بررسی قرار گرفته است. در پژوهش ملازاده و همکاران (۱۵) با اجرا در فاصله زمانی ۳۷ روز بر روی ۹۲ نفر از نمونه مورد بررسی ضریب پایایی به روش بازآمایی ۰/۸۶ بدست آمد و ضریب آلفای کرونباخ این پرسش نامه ۰/۸۹ تعیین شد. همچنین در پژوهش حسن شاهی و همکاران (۱۶) و ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۲ در پژوهش برازنده و همکاران (۱۷) ۰/۹۶ در بررسی ابوالقاسمی و کیامرثی (۱۸) ۰/۹۲ و در پژوهش درویشه و کهکی (۱۹) ۰/۹۴ به دست آمد. اعتبار در پژوهش ملازاده و همکاران (۱۵) به منظور برآورد روایی با اجرای همزمان این پرسش نامه و پرسش نامه سازگاری زناشویی لاک-والاس ضریب همبستگی برای ۷۶ نفر از زوج های مشابه با زوج های نمونه ۰/۹۰ به دست آمد.

۳- نتایج

نتایج نشان داد که بین رضایت جنسی و سازگاری زناشویی ارتباط معناداری وجود دارد جدول (۱) ماتریس ضرایب همبستگی مؤلفه

متغیرها	رضایت زوجین	همبستگی	توافق	ابراز محبت
رضایت جنسی	۰/۰۶ ^{NS}	۰/۳۷ ^{**}	۰/۴۹ ^{**}	۰/۵۶ ^{**}

های سازگاری زناشویی و رضایت جنسی

* و ** به ترتیب سطح معناداری در ۰/۰۵ و ۰/۰۱

با توجه به نتایج جدول شماره (۱) ماتریس ضرایب همبستگی نشان می دهد بین توافق زوجین و رضایت جنسی، همبستگی زوجین و رضایت جنسی و نیز ابراز محبت و رضایت جنسی رابطه ی مستقیم و معناداری در سطح ۱ درصد وجود داشته است. همچنین بین رضایت زوجین و رضایت جنسی رابطه ی معناداری یافت نشد.

جدول (۲) رگرسیون گام به گام پیش بینی رضایت جنسی براساس سازگاری زناشویی

شاخص									
Sig.	T	Beta	B	Sig.	F	SE	R ²	r	متغیر
۰/۰۳۳	۲/۱۵۴	-	۱۰/۸۳۴	۰/۰۰۰	۴۵/۶۸۹	۱۱/۷۶۱	۰/۳۴۷	۰/۵۸۹	ثابت رگرسیون (مدل ۲)
۰/۰۰۰	۵/۲۹۱	۰/۴۲۱	۲/۴۴۱	-	-	-	-	-	ابراز محبت
۰/۰۰۵	۲/۸۲۶	۰/۲۲۵	۰/۳۲۰	-	-	-	-	-	توافق
-	-	-	۲۱/۱۵۱	۰/۰۰۰	۸۰/۱۵۴	۱۱/۹۹۶	۰/۳۱۷	۰/۵۶۳	ثابت رگرسیون (مدل ۱)
۰/۰۰۰	۸/۹۳۵	۰/۵۶۳	۳/۲۶۶	-	-	-	-	-	ابراز محبت

با توجه به نتایج جدول شماره (۲) و بررسی صورت گرفته (رگرسیون گام به گام) ۳۵ درصد تغییرات متغیر وابسته (رضایت جنسی) بوسیله ی متغیرهای پیش بین (ابراز محبت زوجین و توافق زوجین) تبیین گردید که مقدار محاسبه شده معنادار بود. مولفه ی همبستگی و رضایت زوجین وزن معناداری نداشته و از معادله ی رگرسیون خارج شدند.

جدول (۳) مقایسه دو گروه آزمودنی های کلینیکی و غیر کلینیکی از نظر رضایت جنسی

آزمودنی	میانگین	انحراف استاندارد	مقدار T	سطح معناداری
کلینیکی	۴۹.۹۰	۱۳.۴۹	-۲.۱۳	۰.۰۳
غیر کلینیکی	۵۴.۴۴	۱۴.۲۶		

نتایج جدول شماره (۳) نشان می دهد که بین آزمودنی هایی که جهت مشاوره به کلینیک های روانشناختی مراجعه کردند و آزمودنی های غیر کلینیکی از نظر رضایت جنسی تفاوت معناداری در سطح ۰.۰۵ مشاهده شد.

۴- نتیجه گیری

سابق جنسی تنها رابطه حساس بین فردی است که احتمالاً در جامعه ما به اندازه کافی مجال آموزش نظری و عملی برای آن فراهم نشده است (۲۰). تحقیقات انجام شده نشان می دهد که مسئله جنسی از لحاظ اهمیت در ردیف مسائل درجه اول قرار دارد (۲۱). ببرز که در پژوهش خود بدنبال یک ارتباط علت و معلولی بین ارتباط جنسی و ارتباط زناشویی بود، به این نتیجه رسید که یک ارتباط متقابل دو طرفه بین رضایت جنسی و رضایت زناشویی وجود دارد (۲۲). دلیل ۳۰ درصد از طلاق ها به ناسازگاری جنسی مربوط می شود و کسانی که رضایت جنسی بالاتری دارند کیفیت زندگی بالاتری را هم گزارش می دهند (۲۳-۲۴). در این پژوهش دریافتیم که رضایت جنسی و سازگاری زناشویی بطور معناداری با هم ارتباط داشتند، همچنین مشخص شد که بجز مولفه ی رضایت زوجین، بین سایر مولفه های سازگاری زناشویی (همبستگی، توافق و ابراز محبت زوجین) رابطه معناداری با رضایت جنسی وجود داشت. نتیجه این پژوهش با نتایج دیگر پژوهش ها هم خوانی و هماهنگی دارد.

برازنده و همکاران نشان دادند که بین معیارهای ارتباطی و سازگاری زناشویی ارتباط معنادار وجود دارد (۲۵). شیردل در پژوهش خود دست یافت که نارضایتی جنسی در روابط زناشویی، درگرایش زنان و مردان متاهل به روابط نامشروع جنسی موثر بوده است (۲۶). در تحقیقی دیگر نادری و همکاران نشان دادند که بین رضایت زناشویی و نگرش جنسی با همسر آزاری هم در مردان و هم در زنان رابطه منفی معناداری وجود دارد (۲۷). وزیر و همکاران بین خودکارآمدی جنسی و رضایت زناشویی به رابطه معناداری دست یافتند، بطوری که از نمرات خودکارآمدی جنسی می توان نمرات رضایت زناشویی را پیش بینی کرد (۲۸). گئو و همکاران نیز در تحقیق خود دریافتند که تاثیر رضایت جنسی بر رضایت از زندگی زناشویی بوسیله تحصیلات و جنس تعدیل می شود؛ بدین معنی که هنگامی که شرایط دیگر یکسان باشد، هر افزایش یا کاهش در رضایت جنسی منجر به تغییرات بیشتر در رضایت از زندگی کسانی می شود که تحصیلات بالاتری دارند. همچنین هر اندازه افزایش در رضایت جنسی باعث افزایش سریع تر رضایت از زندگی زناشویی در زنان (نسبت به مردان) می شود (۲۹).

در تحقیقی دیگر که توسط مهربابی زاده هنرمند و همکاران انجام شد دریافتند که آموزش مهارت های زندگی باعث افزایش سازگاری زناشویی می شود (۳۰) همچنین پینکرتون و آبرامسون در تحقیق خود نشان دادند که آموزش جنسی می تواند باعث درک و فهم بهتر افراد نسبت به مسائل جنسی شود (۳۱). به طور کلی افرادی که در توافق نمره های بالا می گیرند سازگارترند زیرا توافق، تعاون و اعتماد را میان زوجین افزایش می دهد. همچنین بوچارد و همکاران گزارش کردند که همسران با توافق بالا به دنبال توافق با شریک خود در موضوعات مهم می باشند. این یافته ها با یافته های پژوهش های دیگر (۳۲-۳۳-۳۴-۳۵) هم خوانی دارند. بنابراین با توجه به ارتباط بین رضایت جنسی و سازگاری زناشویی و نیز با توجه به اینکه در کشور ما مساله رابطه جنسی به علت تابوهای فرهنگی، اجتماعی و اعتقادی همچنان بسیاری از زوجین را در رسیدن به سطح مناسبی از رضایت جنسی و نیز ابراز مشکلات جنسی با موانع زیادی مواجه کرده است، به نظر می رسد کاربرد رویکرد هایی به منظور آموزش مهارت های زندگی و مشاوره جنسی زنان و مردان در سنین ازدواج جهت توفیق در زندگی زناشویی در جامعه با همکاری سیستم های بهداشتی درمانی ضرورت داشته باشد. با توجه به اینکه این پژوهش فقط در جامعه شهر مشهد انجام گرفته است پیشنهاد می شود در جامعه ها و مناطق دیگر نیز اجرا شود، زیرا افزایش دامنه چنین تحقیقاتی می تواند در پیشگیری بسیاری از مشکلات خانوادگی و از هم پاشیدگی کانون خانواده موثر باشد.

تشکر و قدردانی

لازم می دانیم از مراکز مشاوره و روانشناسی صبا ، صابری و پردیس که ما را در انجام این پژوهش یاری نمودند کمال تشکر و سپاسگذاری را داشته باشیم.

فهرست منابع

- ۱) نورانی پور، رحمت الله - بشارت، محمد علی، یوسفی، اسکندر. بررسی رابطه دانش و نگرش جنسی با رضایت زناشویی در زوجین ساکن در مجتمع پژوهشگران جوان دانشگاه شهید بهشتی. تازه ها و پژوهش های مشاوره، ۱۳۸۶، دوره ششم، شماره بیست و چهارم، ص ۳۹-۲۷.
- 2) Kaplan B. A summary of Kaplan psychology. 10th, Tehran, Arjmand, 2001, 323 P
- 3) - Loucs R.P. Community-based prevention of marital dysfunction. Journal of Counseling and Clinical Psychology, 2009, Vol 72, No. 16: 933-943.
- 4) Taniguchi S.T, freeman p.a, taylor s, et al. Study of married couples perceptions of marital satisfaction in outdoor reaction. Journal of Experiential Education, 2006, Vol 3, No. 28: 253-256.
- ۵) باقریان، مهنوش - بهشتی، سعید. بررسی اثر بخشی آموزش مهارت های ارتباطی زناشویی مبتنی بر آموزه های اسلام بر سازگاری زناشویی زوجین. فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان درمانی، ۱۳۹۰، دوره دوم، شماره ششم، ص ۸۹-۷۳.
- 6) Gagnon MD, Hersen M, Kabacoff RI, et al. Interpersonal and psychological correlates of marital dissatisfaction in late life. Clinical Psychology Review, 1999, Vol 19, No. 3: 359-378.
- 7) Lee TY, Sun GH, Chao SC. The effect of an infertility diagnosis on distress, marital and sexual satisfaction between husbands and wives in Taiwan. European Society of Human Reproduction and Embryology, 2001, Vol 16, No. 8: 1762-1767.
- ۸) مومن زاده، فرید - مظاهری، محمد علی، حیدر، محمود. ارتباط تفکرات غیر منطقی و الگوهای دلبستگی با سازگاری زناشویی. فصلنامه خانواده پژوهی، ۱۳۸۴، دوره اول، شماره چهارم، ص ۳۷۸-۳۶۹.
- ۹) صدری، سید ضیاء الدین. آیین از دواج و روابط همسران، چاپ اول، انتشارات انجمن اولیاء مربیان، ۱۳۸۵.
- ۱۰) تیزرو، فیروز. بررسی میزان آگاهی و نیازهای آموزشی زوج های جوان نسبت به رابطه ی جنسی سالم در استان گیلان. فصلنامه خانواده و پژوهش، ۱۳۸۴، دوره دوم، شماره دوم، ص ۱۰۳-۸۲.
- 11) Laurent S. M, Simons A. D. Sexual dysfunction in depression and anxiety conceptualizing sexual dysfunction as part of an internalizing dimension. Clinical Psychology Review, 2009, Vol 4, No. 16: 573-585.
- ۱۲) مهدوی، محمد صادق - نسیمی، مریم. بررسی جامعه شناختی و رضایت زنان از مناسبات زناشویی، پژوهش نامه علوم اجتماعی، ۱۳۸۷، دوره اول، شماره چهارم، ص ۲۶-۵.
- ۱۳) بخشایش، علیرضا - مرتضوی، مهناز. رابطه رضایت جنسی، سلامت عمومی و رضایت زناشویی در زوجین. فصلنامه روانشناسی کاربردی، ۱۳۸۸، دوره سوم، شماره چهارم، ص ۸۵-۷۳.
- ۱۴) دلاور، علی. مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی، چاپ چهارم، انتشارات ارسباران، ۱۳۸۱.
- ۱۵) ملازاده، جواد - منصور، محمود، اژه ای، جواد، کیامنش، علیرضا. سبک های رویاروگری و سازگاری زناشویی در فرزندان شاهد. مجله روانشناسی، ۱۳۸۱، دوره ، شماره سوم، ص ۲۷۵-۲۵۵.
- ۱۶) حسن شاهی، محبوبه - نوری، ابوالقاسم، مولوی، حسین. رابطه بین کانون کنترل و سازگاری زناشویی همسران شاغل در آموزش و پرورش شهرستان شیراز. پژوهش های روان شناختی، ۱۳۸۲، دوره هفتم، شماره یکم، ص ۶۱-۵۱.

- ۱۷) برازنده، هدی - صاحبی، علی، امین یزدی، امیر، مهram، بهروز. رابطه معیار های ارتباطی با سازگاری زناشویی. فصلنامه روانشناسی ایران، ۱۳۸۵، دوره دوم، شماره هشتم، ص ۷۵-۸۱.
- ۱۸) ابوالقاسمی، عباس - کیامرثی، آذر. بررسی رابطه آندروژونی و سلامت روانی با سازگاری زناشویی در زنان. مجله مطالعات زنان، ۱۳۸۵، دوره چهارم، شماره دهم، ص ۵۵-۶۶.
- ۱۹) درویزه، زهرا - کهکی، فاطمه. بررسی رابطه سازگاری زناشویی و بهزیستی روانی. مجله مطالعات زنان، ۱۳۸۷، دوره ششم، شماره یکم، ص ۹۱-۱۰۴.
- ۲۰) پروینیان پ. پژوهش بررسی رابطه بین ارضای جنسی و رضایت زناشویی، پایان نامه کارشناسی ارشد مشاوره، دانشگاه آزاد رودهن (۱۳۸۳).
- ۲۱) امینی قمی م. پژوهش رابطه بین بیان آزاد احساسات و رضایت زناشویی، دانشگاه آزاد رودهن (۱۳۸۰).
- 22) Byers Es. Relationship satisfaction & Sexual satisfaction: A longitudinal study of individuals in long-term relationships. J sex Res. 2005; 42(2): 113-8
- 23) Spoten T.A. Divorce its causes and consequences in Hindu society. Journal of sex & Marital therapy. 1996. T 24T 3T 154T-158
- 24) Ventegodt T.S. Sex & the quality of life in Denmark. Archive of sexual behavior. 1998. T 27T 295-307.
- ۲۵) برازنده ه، صاحبی ع، امین یزدی ا، مهram ب. رابطه معیار های ارتباطی با سازگاری زناشویی، ۱۳۸۵. فصلنامه روانشناسی ایران، ۷۵-۸۱: (۲) ۸
- ۲۶) شیردل م. عوامل گرایش زنان و مردان متأهل به رابطه جنسی نامشروع، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، ۱۳۸۸. ۱۳۳: (۶) ۱۴۸-۱۳۳
- ۲۷) نادری ف، حیدری ع، حسین زاده مالکی ز، رابطه بین دانش و نگرش جنسی، مولفه های عشق، رضایت زناشویی با همسر آزاری، ۱۳۸۸. نشریه زن و فرهنگ
- ۲۸) وزیری ش، لطفی کاشانی ف، حسینیان س، غفاری ب. خودکارآمدی جنسی و رضایت زناشویی، نشریه اندیشه و رفتار، ۱۳۸۹. ۳۱۹-۳۳۰: (۴) ۱۶
- 29) Guo B, Huang J. Marital & sexual satisfaction in Chinese families: exploring the moderating effects. J sex Marital Tehr. 2005 Jan-feb; 31(1): 21-9
- ۳۰) مهربانی زاده هنرمند م، حسین پور م، مهدی زاده ل. اثربخشی آموزش مهارتهای زندگی در افزایش سازگاری زناشویی زنان متأهل ۴۰-۲۰ سال، مجله مطالعات آموزش و یادگیری، ۱۳۸۹. ۱۳۹: (۱) ۲-۱۲۵
- 31) Pinkerton S.D., and Abramson P.R. Is risky sex rational, Journal of sex Research, 1992. 29: 561-568.
- 32) Bouchard G, Lussier H., & Genevieve K. Personality and marital adjustment: Utility of the Five-Factor Model of Personality. Journal of Marriage and the Family. 1999. Vol. 61, 651-660.

33) Nakonezny,P.Shull,R.and Rodgers,M.The effect of on fault divorce law on the divorce rate. Journal of marriage and family,1995.57:488-502.

۳۴) شبانی حصار ح . رابطه بین پایگاه اقتصادی ، اجتماعی زوجین با میزان رضامندی از زندگی زناشویی . ۱۳۷۹ . پایان نامه کارشناسی ارشد . تهران : دانشگاه علامه طباطبایی .

۳۵) عبدالله زاده ح . بررسی تاثیر صفات شخصیتی بررضایت زناشویی زوجین شهر دامغان . ۱۳۸۲ . پایان نامه کارشناسی ارشد روان شناسی ، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی ، دانشگاه تبریز .